

TEZAUROUL DE DENARI ROMANI IMPERIALI DESCOPERIT LA DEALUL PERJULUI (COM. ONCEȘTI, JUD. BACĂU)

de VIOREL CĂPITANU

Tezaurul pe care-l prezentăm în nota de față a fost descoperit în anul 1975 cu ocazia arăturilor de primăvară, de către mai mulți locuitori din satul Bârboasa, comuna Oncești¹ și este alcătuit din 49 de denari romani imperiali.

Aflînd de această descoperire, inginerul agronom Birtoi Gheorghe de la C.A.P. Oncești s-a deplasat imediat la fața locului procedînd cu mult tact la recuperarea monedelor.

După ce a înștiințat Muzeul de Istorie și Artă din Bacău, la cîteva zile ne-am deplasat la fața locului pentru cercetări.

Satul Dealul Perjului face parte din comuna Oncești și este așezat pe un platou paralel cu șoseaua națională Bacău—Tecuci.

Locul unde a fost descoperit tezaurul se află în partea de sud a satului Dealul Perjului, la cîteva zeci de metri de actualul sediu al C.A.P., în partea de vest, acolo unde a existat locuința și grădina învățătorului Păvăluță Neculai.

Pe acest platou au fost identificate cu mulți ani în urmă resturile unei așezări din epoca bronzului, cultura Monteoru, faza Ic₂².

Așezarea de aici are aspectul unei adevărate cetăți cu pante abrupte în partea de vest.

Pe raza comunei Oncești în afară de cercetări de suprafață s-au efectuat săpături arheologice sistematice la Bârboasa, într-o necropolă carpică din sec. III e.n. pe dealul Gălănești, descoperindu-se circa 300 de morminte de incinerare³ și în așezarea carpică de pe „Toplița”, unde au fost descoperite mai multe locuințe de suprafață și bordeie din secolele II—III e.n.⁴.

Săpături de salvare s-au mai făcut într-o așezare neolitică pe Laz la „Țintirim”, aparținînd fazei Cucuteni A precum și în punctul Cioara,

1 Monedele au fost descoperite de cetățenii: Andone Ioan II, Pavăl Gheorghe, Romanciuc Jenică, și Țărălungă Spiridon.

2 Marilena Florescu și Viorel Căpitanu, în *Arheologia Moldovei*, VI, 1969, p. 254.

3 Viorel Căpitanu, în *Muzeul Național*, II, 1975, p. 298—323.

4 Săpături, Viorel Căpitanu. Material înedit.

din comuna Oncești, unde au fost descoperite un număr de 16 morminte de incinerare cu un bogat inventar aparținând populației carpice din sec. III e.n.⁵.

Ar mai fi de adăugat că urne daco-carpice au mai fost descoperite și pe Dealul Bisericii din satul Bărboasa, la numai 1 km. spre vest de locul unde a fost descoperit tezaurul, dar săpături sistematice pentru această epocă în acest loc nu s-au făcut.

Rezultatele cercetărilor arheologice de pe raza comunei Oncești au făcut obiectul mai multor studii⁶, încât în cele ce urmează ne vom referi numai la tezaurul monetar propriu-zis.

S-a procedat mai întâi la deschiderea unei secțiuni cu dimensiunile de 10×4 m, în zona în care au fost date la iveală monedele, până la adâncimea de 0,80 m.

Cu ocazia săpăturilor, la adâncimea de 0,40 m, în pământul răscolit au mai fost descoperite încă 2 monede, una de la Traian și cealaltă de la Hadrian, confirmându-se în felul acesta locul descoperirii tezaurului.

În urma cercetărilor efectuate la Dealul Perjului se pot face următoarele precizări :

Tezaurul a fost îngropat la adâncimea de 0,40 m, la baza straturilor vegetale și depozitat într-un vas probabil de dimensiuni mici, din pastă poroasă, cu pereții foarte subțiri, de factură carpică. Câteva fragmente de la buza și fundul vasului au fost descoperite printre bolovani și pământul răvășit de cei care au căutat monede. În vas se aflau probabil un număr de circa 52 de monede din care 47 ne-au fost predate, 2 au fost descoperite de noi cu ocazia cercetărilor, iar 3 au fost luate de fiul lui Pavăl Gheorghe, conducător auto și care a motivat că le-a pierdut. Cu toate încercările noastre de a intra în posesia monedelor ne-a fost imposibil.

În urma identificării monedelor din acest tezaur rezultă că ele se succed pe o perioadă de timp cuprinsă între domniile lui Vespasianus (anul 70 e.n.) și cea a lui Antoninus Pius (anul 141 e.n.).

În ordine cronologică pe împărați acest tezaur se prezintă astfel : Vespasianus 8, Titus 3, Domițianus 7, Nerva 1, Traianus 10, Hadrianus 18, Antoninus Pius 1, hibridă 1 (Rv. Domițianus, Av. Hadrianus). (Tabel I).

Așadar monedele din tezaurul de la Dealul Perjului aparține unei perioade de timp cuprinsă între anii 70 și 141 e.n., fiind vorba de o succesiune a tuturor împăraților între Vespasianus și Antoninus Pius, dar cu număr de monede diferite : Hadrianus 18, Vespasianus 8, Traianus 10, Domițianus 7, Titus 3, Nerva 1, Antoninus Pius 1, hibridă 1.

În totalitate monedele descoperite la Dealul Perjului reprezintă denari romani imperiali bătuți în atelierele Romei.

Monedele din tezaurul de la Dealul Perjului au o greutate totală de 155,20 gr., iar greutatea medie a denarilor variază de la emisiune la

5 Viorel Căpitanu, op. cit. p. 317—323.

6 C. Buzdugan și Viorel Căpitanu, în *Carpica I*, 1968 ; Viorel Căpitanu, în *Carpica VII*, 1975, p. 63—116.

emisiune. Cele mai scăzute greutatea se întâlnesc la unele emisiuni de la Vespasianus 2,75 gr. Traianus 2,80 g, Hadrianus 2,85 g, iar cele mai ridicate la unele emisiuni de la Hadrianus care ating greutatea de 3,55 g (2 exemplare). (Tabelul II).

În ceea ce privește diametrul monedelor, majoritatea emisiunilor se încadrează între 17—19 mm cu excepția a 7 monede care au un diametru de 20 mm.

Starea de conservare a monedelor din tezaurul de la Dealul Perjului este în general foarte bună cu o singură excepție de la Vespasianus, care este bună.

Monedele au fost tratate în laboratorul de restaurare al muzeului nostru, înlăturându-li-se crusta de oxid verde-albăstrui, recăpătându-și culoarea inițială alb-argintie.

Argintul folosit pentru baterea monedelor este de bună calitate, iar denarii au fost emiși în monetăriile Romei.

Tezaurul monetar descoperit la Dealul Perjului se alătură ultimelor descoperiri din Moldova⁷ și reprezintă un document prețios privind legăturile comerciale ale populației autohtone cu lumea romană la răsărit de Carpați, într-o perioadă în care civilizația geto-dacă ajunge la apogeu.

Îngroparea tezaurului monetare din Moldova, din ultima decadă a sec. II. e.n. trebuie pusă pe seama sarmaților care se așează în această perioadă pe teritoriul Moldovei, punct de vedere îmbrățișat de prof. Bucur Mitrea și acceptat de majoritatea cercetătorilor⁸. Acest lucru este dovedit în zona la care ne referim și de prezența unui mormânt sarmatic descoperit recent în comuna Oncești, în punctul Dealul Puiului, la circa 1,500 km de locul unde a fost descoperit tezaurul.

Monedele au un procentaj de 950‰ argint și se înșiruie pe o perioadă de timp de aproximativ 70 de ani.

Prezentăm în continuare catalogul monedelor care sînt inventariate de la nr. 14.150 la 14.197 în ordine cronologică, cu același număr de ordine și în planșe.

7 Virgil Bîrliaba-Mihăilescu, *Populațiile barbare de la est și nord de carpații răsăriteni în prima jumătate a mileniului I e.n., reflectată în primul rînd prin descoperirile monetare*. Rezumatul tezei de doctorat, București, 1975 ; *Ibidem*, în *Memoria Antiquitatis*, II, 1970, p. 182—283 ; Șeiva Sanie și Viorel Căpitanu, în *Cercetări istorice*, 1975, p. 69—81 ; Virgil Mihăilescu Bîrliaba și Ioan Mitrea, *Tezaurul de la Măgura*, 1977.

8 Bucur Mitrea, în *Memoria Antiquitatis*, II, 1970, p. 262.

Tabel I

Nr. crt.	Împăratul și membrii familiei imperiale	Anii de domnie	Anii între care se dată monedele	Total
1.	Vespasianus	69—79	70—74	8
2.	Titus	79—81	80	3
3.	Domițianus	81—96	81—94	7
4.	Hibridă Rv. Domițianus Av. Hadrianus	81—96 117—138	94—134	1
5.	Nerva	96—97	96	1
6.	Traianus	97—117	103—117	10
7.	Hadrianus	117—138	118—138	18
8.	Antoninus Pius : Faustina I	138—161	141	1

Tabel II

Nr. crt.	Împăratul și membrii familiei imperiale	Greutatea medie	Numărul de monede cu greutatea considerată			Greutate în grame	
			Normală 3,41—2,80 g.	Sub normală (—2,80 g.)	Peste normală (+3,41 g.)	Maximă	Minimă
1.	Vespasianus	3,15	7	1	—	3,20	2,75
2.	Titus	3,00	3	—	—	3,25	2,95
3.	Domițianus	3,10	7	—	—	3,00	3,45
4.	Hibridă	3,15	1	—	—	3,15	
5.	Nerva	3,20	1	—	—	3,20	
6.	Traianus	3,20	8	1	1	3,55	2,80
7.	Hadrianus	3,15	17	—	1	3,55	2,85
8.	Antoninus Pius Faustina I	3,25	1	—	1	3,25	

CATALOGUL MONEDELOR *

VESPASIANUS

1. AR. Greut. 2,75 g. diam. 18 mm, RIC 30, anii : 70—72, C : foarte bună.
2. AR. Greut. 3,25 g. diam. 18 mm, RIC 131, anii : 78—79, C : foarte bună.
4. AR. Greut. 3,15 g. diam. 17 mm, RIC 37, anii : 70—72, C : foarte bună.
5. AR. Greut. 3,15 g. diam. 20 mm, RIC 124, anii : 75—79, C : foarte bună.
6. AR. Greut. 3,00 g. diam. 17 mm, RIC 42, anii : 72—73, C : foarte bună.
7. AR. Greut. 3,10 g. diam. 17 mm, RIC 155, anii 71—72, C : bună.
8. AR. Greut. 3,20 g. diam. 20 mm, RIC 73, anul 74, C : foarte bună.

TITUS

9. AR. Greut. 3,00 g. diam. 17 mm, RIC 25 a, anul 80, C : foarte bună.
10. AR. Greut. 2,95 g. diam. 18 mm, RIC 21 a, anul 80, C : foarte bună.

TITUS : DOMIȚIANUS

11. AR. Greut. 3,25 g. diam. 18 mm, RIC 50, anul 80, C : foarte bună.

DOMIȚIANUS

12. AR. Greut. 3,35 g. diam. 18 mm, RIC 178, anii : 93—94, C : foarte bună.
13. AR. Greut. 3,30 g. diam. 19 mm, RIC 177, anii : 93—94, C : foarte bună.
14. AR. Greut. 3,20 g. diam. 19 mm, RIC 93, anul 87, C : foarte bună.
15. AR. Greut. 3,00 g. diam. 18 mm, RIC 23, anul 81, C : foarte bună.
16. AR. Greut. 3,45 g. diam. 20 mm, RIC 101, anul 87, C : foarte bună.
17. AR. Greut. 3,10 g. diam. 19 mm, RIC 45, anul 80, C : foarte bună.
18. AR. Greut. 3,15 g. diam. 18 mm, RIC 18, anul 81, C : foarte bună.
19. Monedă hibridă. Rv. Domițianus, Av. Hadrianus, AR. Greut. 3,15 g., diam. 18 mm, RIC 179, anul 94, C : foarte bună.

NERVA

20. AR. Greut. 3,20 g. diam. 17 mm, RIC 24, anul 96, C : foarte bună.

TRAIANUS

21. AR. Greut. 3,10 g. diam. 20 mm, RIC 356, anii : 114—117, C : foarte bună.
22. AR. Greut. 3,40 g. diam. 17 mm, RIC 147, anii : 103—111, C : foarte bună.
23. AR. Greut. 3,20 g. diam. 20 mm, RIC 128, anii : 103—111, C : foarte bună.
24. AR. Greut. 3,10 g. diam. 19 mm, RIC 111, anii : 103—111, C : foarte bună.
25. AR. Greut. 2,80 g. diam. 18 mm, RIC 337, anii : 114—117, C : foarte bună.

* Pentru identificarea monedelor am folosit Catalogul RIC.

26. AR. Greut. 3,10 g. diam. 18 mm. RIC 129, anii : 103—111 C :
foarte bună.
27. AR. Greut. 3,10 g. diam. 19 mm, RIC 180, anii : 103—104, C :
foarte bună.
28. AR. Greut. 3,30 g. diam. 18 mm, RIC 243, anii : 112—114, C :
foarte bună.
29. AR. Greut. 3,20 g. diam. 19 mm, RIC 243, anii : 112—114, C :
foarte bună.
30. AR. Greut. 3,10 g. diam. 19 mm, RIC 142, anii : 103—111, C :
foarte bună.

TRAIANUS HADRIANUS

31. AR. Greut. 3,55 g. diam. 18 mm, RIC 14, anii : 119—122, C :
foarte bună.

HADRIANUS

32. AR. Greut. 2,85 g. diam. 18 mm, RIC 39 b. anul 118, C : foarte bună.
33. AR. Greut. 2,95 g. diam. 19 mm, RIC 77, anii : 119—122, C :
foarte bună.
34. AR. Greut. 3,10 g. diam. 19 mm, RIC 169, anii : 125—128, C :
foarte bună.
35. AR. Greut. 3,40 g. diam. 18 mm, RIC 77, anii : 119—122, C :
foarte bună.
36. AR. Greut. 3,35 g. diam. 18 mm, RIC 44, anul 118, C : foarte bună.
37. AR. Greut. 3,25 g. diam. 18 mm, RIC 94, anii : 119—122, C :
foarte bună.
38. AR. Greut. 3,00 g. diam. 19 mm, RIC 77, anii : 119—122, C :
foarte bună.
39. AR. Greut. 3,05 g. diam. 18 mm, RIC 92, anii : 119—122, C :
foarte bună.
40. AR. Greut. 3,10 g. diam. 18 mm, RIC 77, anii : 119—122, C :
foarte bună.
41. AR. Greut. 3,30 g. diam. 19 mm, RIC 191, anii : 125—128, C :
foarte bună.
42. AR. Greut. 3,25 g. diam. 20 mm, RIC 176, anii : 125—128, C :
foarte bună.
43. AR. Greut. 3,15 g. diam. 18 mm, RIC 222, anii : 132—134, C :
foarte bună.
44. AR. Greut. 3,15 g. diam. 18 mm, RIC 163, anii : 125—128, C :
foarte bună.
45. AR. Greut. 3,10 g. diam. 19 mm, RIC 202, anii : 125—128, C :
foarte bună.
46. AR. Greut. 3,15 g. diam. 19 mm, RIC 149, anii : 125—128, C :
foarte bună.
47. AR. Greut. 3,55 g. diam. 18 mm, RIC 327, anii : 134—138, C :
foarte bună.
48. AR. Greut. 3,15 g. diam. 19 mm, RIC 181, anii : 125—128, C :
foarte bună.

ANTONIUS PIUS : FAUSTINA I

49. AR. Greut. 3,25 g. diam. 18 mm, RIC 379 ; după anul 141, C : foarte bună.

LE TRESOR DE MONNAIES ROMAINES IMPÉRIALES DE DEALU PERJULUI,
COM. ONCEȘTI, DÉP. BACĂU

(Résumé)

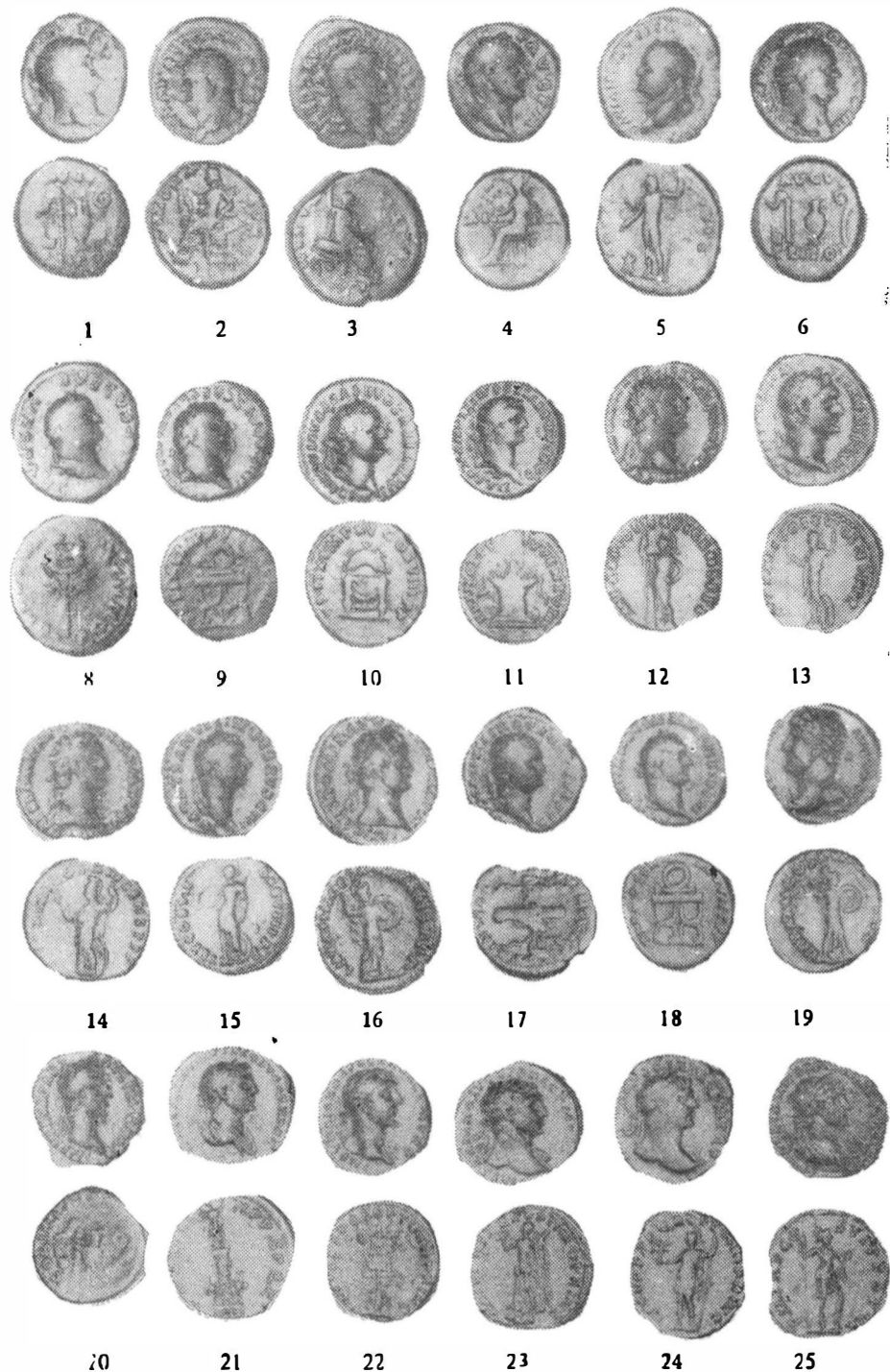
En 1975 sur le territoire de la Commune Oncești — Dealu Perjului (dép. Bacău) on a découvert un trésor composé de 49 deniers romains impériaux. La plus ancienne monnaie est de l'époque de Vespasien (69—79) la dernière est de l'époque de Antoninus Pius (138—161).

Le trésor de Dealu Perjului — Oncești contribue à l'agrandissement de l'information du territoire de la Moldavie avec l'Empire romain entre le I-er et II-ème siècle de n.é.

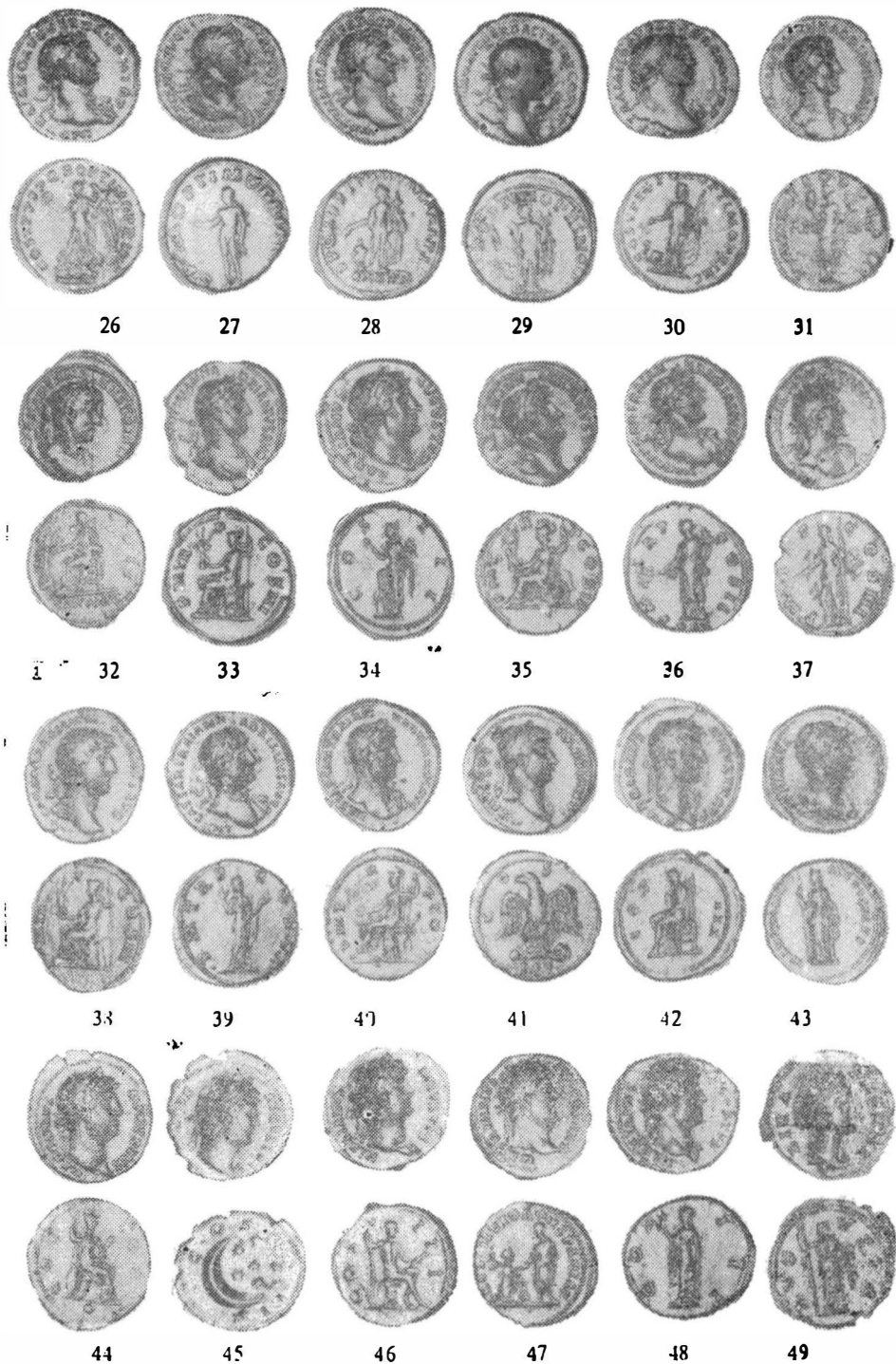
EXPLICATION DES PLANCHES

Pl. I. — Dealu Perjului. Monnaies du trésor.

Pl. II. — Dealu Perjului. Monnaies du trésor.

Pl. I. — Dealu Perjului. Monede din tezaur.

Pl. II — Dealu Perjului. Monede din tezaur.

<http://www.cimec.ro> / <http://cmiabc.ro>